

ЗАСОБИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ УСУНЕННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ РАЙОНІВ В УКРАЇНІ

Анотація

В аналітичній записці обґрунтовано актуальність проблеми, визначені недоліки та обґрунтовані пріоритетні напрями і засоби підвищення ефективності державної політики підтримки розвитку малого підприємництва в контексті усунення диспропорцій соціально-економічного розвитку гірських районів України.

ЗАСОБИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ УСУНЕННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ РАЙОНІВ В УКРАЇНІ

Гірські райони України, представлені територіями Карпатських та Кримських гір, характеризуються високим природно-ресурсним потенціалом, важливим геополітичним розташуванням, мають перспективу стати чинником соціально-економічного розвитку областей держави, на яких вони розташовані. До прикладу, Карпатський регіон знаходиться в центрі Європи; через нього проходять важливі транспортні магістралі, що робить його потенційно перспективним в контексті розміщення центрів міжнародного бізнесу та туризму; тут проживає близько 1,3 млн осіб населення; знаходиться понад 800 джерел та свердловин лікувальних мінеральних вод (більшість з яких віднесена до унікальних), потужності яких дозволяють щорічно оздоровлювати близько 7 млн відпочивальників; мальовничі ландшафти та рельєф, значні запаси бальнеологічних ресурсів у поєднанні з сприятливими кліматичними умовами Карпат сприятливі для розвитку різноманітних видів туризму і спорту, санаторно-курортного бізнесу: одноразова рекреаційна місткість регіону складає 2,2 млн осіб, річна – понад 8 млн туристів та відпочиваючих, 12 млн екскурсантів та туристів вихідного дня.

Гірські території українських Карпат представлені 25 районами [¹], 10 з яких знаходяться на території Закарпатської, 7 – Івано-Франківської, 5 – Львівської та 3 – Чернівецької областей (Додаток 1).

Ресурсний потенціал гірських районів України далеко не реалізований, а стан соціально-економічного розвитку цих територій (у т. ч. з об'єктивних причин обмеженості транспортної доступності та видів економічної і господарської діяльності, недостатньо розвинутих сфер застосування праці та системи соціально-побутового обслуговування) значно поступається як середньообласному, так і рівню інших районів (рис. 1), що погіршує якість життя населення, призводить до нарощування диспропорцій в системі господарських комплексів та погіршення інвестиційної привабливості гірських районів, зростання диференціації ключових соціально-економічних показників, посилене депресивність та дотаційність цих територій, призводить до погіршення їх екологічного стану та втрати, таким чином, потенціалу для відновлення розвитку, **стримує збалансований розвиток областей Карпатського регіону.**

Об'єктивними причинами такого становища є нижча фінансово-інвестиційна забезпеченість гірських районів держави через територіальну віддаленість від обласних центрів, особливості структури економіки, обумовлені рельєфними та природно-кліматичними особливостями, брак кадрів (особливо робітничих професій) через близькість до кордону і високу трудову міграцію населення, недовикористання потенціалу розвитку територій, у т.ч. шляхом реалізації бізнес-проектів суб'єктами малого підприємництва.

¹ Кабінет Міністрів України. Постанова. Про перелік населених пунктів, яким надається статус гірських. № 647-95-п від 26.10.2013 р.

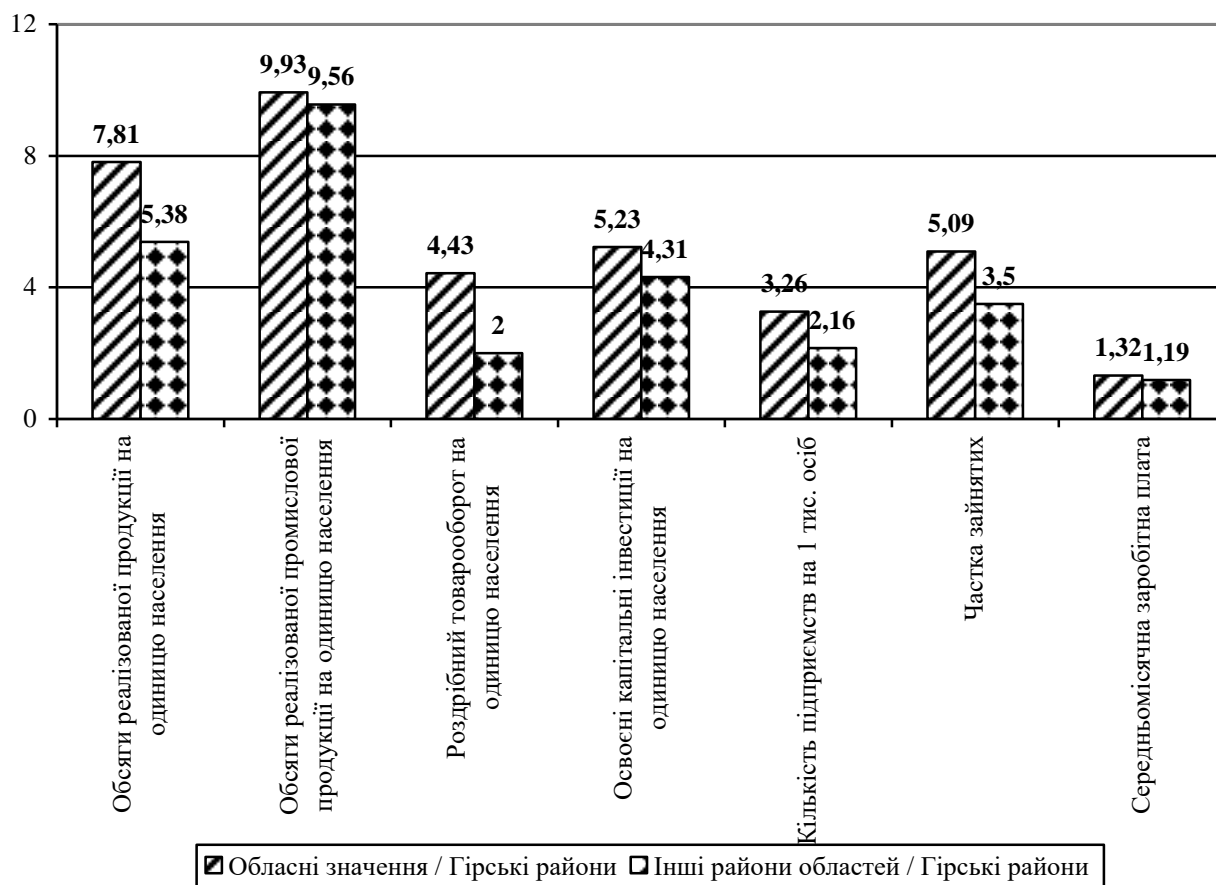

Рис. 1. Коефіцієнти диференціації індикаторів соціально-економічного розвитку гірських районів та інших територій Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей, на 1.07.2017 р.

Значним незадіяним ресурсом розвитку гірських районів України є посилення ділової активності населення, збільшення масштабів та ефективності діяльності суб'єктів МСП (передусім малого бізнесу) як джерела формування нових робочих місць, підвищення рівня зайнятості мешканців та зростання їх добробуту, покращення інвестиційної привабливості територій, збільшення надходжень до місцевих бюджетів, розвитку суспільних ініціатив, формування середнього класу та розбудови соціально-економічної інфраструктури (рис. 2).

Таким чином, актуалізується проблема розробки і реалізації дієвих засобів підтримки та стимулювання розвитку малого підприємництва задля усунення диспропорцій соціально-економічного розвитку гірських районів України.

На сьогодні розвиток малого підприємництва у гірських районах держави характеризується такими негативними аспектами:

1. Зменшення кількості суб'єктів сектора малого бізнесу.
2. Низька ділова активність і мала кількість суб'єктів малого підприємництва у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, обмеженість підприємницьких ініціатив серед сільських жителів
3. Зменшення кількості найманих працівників у секторі малого підприємництва.
4. Малі обсяги та невисока ефективність фінансово-господарської діяльності представників малого бізнесу, обмеженість їх інтелектуально-кадрового, матеріально-технічного та ресурсного забезпечення.
5. Обмежена кількість практик формування інтегрованих торговельно-виробничих систем та коопераційних відносин за участі суб'єктів малого підприємництва.
6. Низький рівень розвитку та ефективності функціонування суб'єктів інституційного забезпечення, відсутність належного дорожньо-транспортного

сполучення, достатньої кількості об'єктів ринкової, фінансової, соціальної та інформаційної інфраструктури.

7. Проблеми формування, розвитку та відтворення людського капіталу.

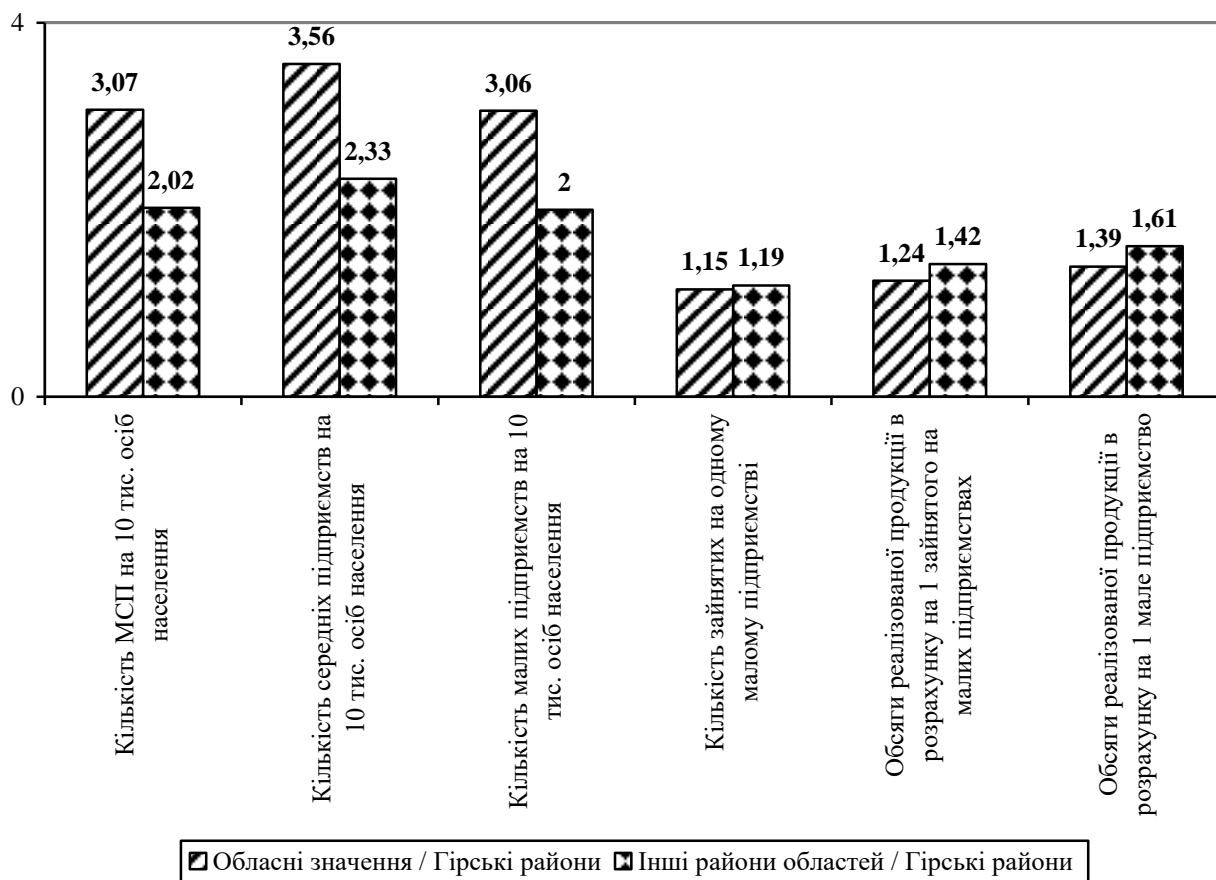

Рис. 2. Коефіцієнти диференціації показників розвитку МСП гірських районів та інших територій Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей, на 1.07.2017 р.

Головними причинами вказаних проблем (ранжованих в порядку від найбільш істотної до менш важливої) є [2]:

- по-перше, відсутність (недостатність) фінансово-інвестиційного та ресурсного забезпечення;
- по-друге, погіршення людського капіталу, недостатність навиків, необхідних для започаткування і здійснення підприємницької діяльності;
- по-третє, несприятливість бізнес-середовища;
- по-четверте, недосконале нормативно-правове регулювання підприємницької діяльності;
- по-п'яте, низький рівень дієвості та ефективності регіональних і місцевих стратегій та програм підтримки розвитку малого підприємництва;
- по-шосте, відсутність ефективних інституцій та механізмів фінансово-кредитного, інвестиційного та інформаційного забезпечення становлення та розвитку кооперативних відносин між суб'єктами малого бізнесу;
- по-сьоме, несформованість сприятливого економіко-правового середовища комерційної господарської діяльності.

² Тут і надалі результати опитування, проведеного ГО «Інститут міжнародних економічних досліджень» та РФ НІСД у м. Львові у 2017 р. при реалізації Проекту «Дорожня карта розвитку малого і середнього підприємництва в гірських районах».

З метою підтримки та створення сприятливого середовища для розвитку малого підприємництва як провідного чинника усунення диспропорцій соціально-економічного розвитку гірських районів України необхідно реалізувати такі заходи:

▪ у напрямі покращення фінансово-ресурсного забезпечення малого підприємництва:

Міністерству економічного розвитку і торгівлі України та Обласним державним адміністраціям Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей:

- активізувати діяльність із залучення і реалізації на території районів грантових програм ЄС як джерела фінансування розвитку малого підприємництва;
- ініціювати підтримку фінансових та лізингових програм розвитку суб'єктів малого підприємництва гірських районів для модернізації матеріально-технічної і техніко-технологічної бази;

Районним державним адміністраціям гірських районів:

- організувати проведення семінарів з представниками малого підприємництва для поширення інформації про умови і можливості участі в регіональних програмах підвищення рівня доступності банківського кредитування для реалізації інвестиційних проектів суб'єктів малого підприємництва;

▪ у напрямі удосконалення бізнес-середовища для розвитку малого бізнесу:

Обласним державним адміністраціям Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей:

- ініціювати включення до обласних стратегій і програми підтримки розвитку МСП окремого розділу (групи заходів) з стимулювання розвитку малого підприємництва гірських районів області;
- впровадити елементи стратегічного планування і програмування розвитку малого підприємництва на районному рівні;
- стимулювати розвиток привабливих для території видів економічної діяльності з урахуванням сильних та слабких сторін природно-ресурсного потенціалу, виробничо-ресурсного потенціалу суб'єктів малого бізнесу;

Районним державним адміністраціям гірських районів:

- сформулювати бази типових бізнес-планів створення кооперативів у різних видах економічної діяльності;
- створити інтернет-площадки інвестиційних проектів суб'єктів малого підприємництва району;
- створити на умовах прозорого конкурсу Консультативний центр для підприємців та налагодити систему он-лайн діалогу між представниками Центру та суб'єктами малого бізнесу;

▪ у напрямі удосконалення нормативно-правового регулювання розвитку малого підприємництва:

Міністерству економічного розвитку і торгівлі України та Обласним державним адміністраціям Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей:

- забезпечити формування економічних стимулів та інституційних засад для створення локальних інтегрованих виробничих систем, проведення горизонтальної та вертикальної кооперації суб'єктів малого підприємництва;
- реалізувати комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату;

Районним державним адміністраціям гірських районів:

- організувати та провести низку консультацій з представниками бізнес-середовища і громадськості районів щодо розробки Плану заходів стимулювання розвитку пріоритетних видів економічної діяльності;
- організувати систему консультацій для представників малого бізнесу та населення;

– забезпечити інформаційно-консультаційну підтримку населення щодо започаткування власного бізнесу.

Виконавці:

Волошин В. І., к.е.н., с.н.с.

Васильців Т. Г., д.е.н., проф.

Шехлович А. М., к.е.н.

Додаток 1

Перелік районів України, яким надано статус гірських

Області	Райони
Закарпатська	Великобerezнянський
	Воловецький
	Іршавський
	Міжгірський
	Мукачівський
	Перечинський
	Рахівський
	Свалявський
	Тячівський
	Хустський
Івано-Франківська	Богородчанський
	Верховинський
	Долинський
	Коломийський
	Косівський
	Надвірнянський
	Рожнятівський
Львівська	Дрогобицький
	Сколівський
	Старосамбірський
	Стрийський
	Турківський
Чернівецька	Вижнівський
	Путільський
	Сторожнецький